

חיי קהילה: קהילת ברודי, רבניה ופולמוסיה במאה התשע עשרה

בניהו כהן

דיווח התקדמות אייר תשע"ז

במהלך מחקרי על רבי שלמה קלוגר וקהילת ברודי נחשפתי לנושאים חשובים מאד בפסיקותיו ההלכתיות. תגובתו לשינויי הטבע מזמן התלמוד, תפיסתו על המעבר לאוטומציה והטמעת המכונה בשימוש ההלכה, חידושו בדין עגונה המסתמך על השינויים באופן העברת המידע בעת החדשה, ראייתו את עצמו כשומר חומת היהדות אף מחוץ לגבולות עירו, הגנתו על אופן בניית המקוואות בעירו, וביסוס מעמדו של יו"ט שני.

במקביל, הכרתי לעומק את דמותם של אישי הביניים - תלמידי חכמים בעלי השכלה נרחבת במדעים וביחכמת ישראל. החל מדמותו של הרב שלמה רפפורט, והרב צבי הירש חיות מז'ולקייב, עד לדמותם של רבי אלעזר לנדא ורבי זכריה ישעיה יאלעש שנפטרו בצעירותם.

כמו כן התעכבתי במחקרי על מעמד הרבנות שהשתנה בגליציה, לאחר חלוקת פולין ב 1772.

ניתן לחלק את מחקריי לשלשה נושאים מרכזיים:

השינוי במעמד הרבנות בגליציה, אישי הביניים בחכמי גליציה ורבי שלמה קלוגר וקהילת ברודי.

המאמרים שנכתבו על ידי ונשלחו לכתבי עת שפיטים עד עתה הינם כדלהלן:

- התפתחויות של פולמוס – תמורות בוויכוח רבני במאה התשע עשרה [נשלח לדיני ישראל], בנושא יו"ט שני של גלויות.
- משמעותו הקהילתית של המקווה – פולמוס המקווה בברודי תקפ"א (1821) [נשלח לשנתון המשפט העברי], בנושא שינוי בניית המקוואות והגנתו של הרב קלוגר על כשרות המקווה העירונית.

מאמרים שפורסמו בעת האחרונה בכתב העת 'קולמוס' הנוגעים לנושאים שהוזכרו לעיל הינם:

- מכונת אפיית המצות מגיעה לגליציה – ניסן תשע"ז.
- תלאותיו של רב גליצאי – חנוכה תשע"ז. מכתבו של הרב איטינגא לשלטונות גליציה לפוטרו מלימודי המדעים. נכתב בשיתוף עם רחל מנקין.
- לא תרצח - הרצח הנורא של הרב הרפורמי בלבוב – שבועות תשע"ו.

מאמרים נוספים שפורסמו שאינם נוגעים במישרין בשלושת הנושאים האמורים לעיל הינם:

- האש הבערת בגטו ורשה – גלגוליו המופלאים של הספר 'אש קודש' - אב תשע"ו. נכתב בשיתוף עם דניאל רייזר.

- מסע הבחירות הקדוש – מסע הבחירות של רבי שמעון סופר מקראקוב – פסח תשע"ז.
- זכרונות רבי דב בער מבוליחוב – תשרי תשע"ז.
- סקירת הספר שבעה עינים – אב תשע"ו.

מאמרים נוספים שנמצאים כעת בשלבי עריכה הינם :

- עילוי ומשכיל – פרשת חיינו הסוערת של רבי זכריה ישעיה יאלעש.
- שני פנים למינקת ושינוי טבע – היתרו של רבי שלמה קלוגר לנישואי מינקת.
- העברת המידע בעת החדשה – היתר עגונה בפסיקתו של הרב קלוגר.
- ברודי לבוב וטרנופול - מעמדה של קהילת ברודי במרקם הרבני הגליצאי.

לסיכום : מאמריי מתחלקים לשלשה חטיבות מרכזיות, כפי שציינתי לעיל. ככל שאני קורא ולומד יותר על נושאים אלו, אני נוכח לראות כיצד שלושה נושאים אלו קשורים זה בזה באופן ברור. לפי דעתי היכרות מעמיקה עם שלשת חטיבות אלו באופן מלא, נותנת תמונת מצב ברורה יותר של מעמד הרבנות בגליציה ואתגריו במאות השמונה עשרה והתשע עשרה.